

СЕКЦІЯ 23

РОЛЬ КРИМІНАЛІСТИКИ, СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ, СУДОВОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА МЕДИЦИНИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СУДОЧИНСТВА

*Керівник секції: завідувач кафедри криміналістики, д. ю. н., професор
В. В. Тищенко*

*Секретар секції: доцент кафедри криміналістики, к. ю. н.
Н. В. Чіпко*

ЗАГОРОДНІЙ ВІКТОР ЄВСТАФІЙОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
ректор, кандидат юридичних наук, професор*

ТИЩЕНКО ВАЛЕРІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри криміналістики, доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України*

ПОДІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ЯК ОБСТАВИНА, ЩО ПІДЛЯГАЄ ДОКАЗУВАННЮ

У розслідуванні кримінальних правопорушень обставини, що підлягають доказуванню (ст.91 КПК України), є тим безумовним орієнтиром, який вказує, по-перше, на необхідність встановлення фактичного змісту і характеру кримінально-релевантної події, що повно і об'єктивно відбиває механізм такої події, роль її учасників, забезпечує адекватне формування системи доказів і таким чином в цілому слугує виконанню кримінальних процесуальних завдань кримінального провадження. По-друге, вказані обставини дають змогу оцінити праву сутність події, що розслідується, віднести її до певного виду кримінального правопорушення і дати йому правильну кримінально-правову кваліфікацію.

Слід зазначити, що обставини, які підлягають доказуванню, мають не тільки кримінально-правове і кримінально-процесуальне, але й криміналістичне значення, оскільки вказують на напрям і межі розслідування, здобувають свою специфіку і деталізацію в залежності від рівня і виду криміналістичної методики розслідування, зумовлюють

її конкретний зміст і засоби формування системи доказів у кримінальному провадженні відповідної категорії правопорушень, а тому розглядаються як самостійний і важливий елемент у структурі окремих методик розслідування, на що вказується у криміналістичній літературі [1].

Першою обставиною, що підлягає доказуванню, кримінальний процесуальний закон називає подію кримінального правопорушення (п.1 ч.1 ст. 91 КПК). При цьому законодавець не визначає поняття і зміст події кримінального правопорушення, а лише називає деякі її складові: час, місце, спосіб та інші обставини кримінального правопорушення. Як саме «інші обставини вчинення кримінального правопорушення» в згаданій статті не вказується.

Взагалі, подія – це те, що сталося, явище особистого життя або сукупність пов'язаних між собою явищ суспільного життя [2, с. 744]. Серед вказаних явищ слід виділяти такі, що обумовлені діяльністю людини і такі, що відбуваються незалежно від волі і дій людини.

Встановлення події кримінального правопорушення означає, що треба, по-перше, з'ясувати, що відповідна подія взагалі мала місце (наприклад, зникнення конкретної людини), а, по-друге, що вона містить ознаки кримінального правопорушення: суспільну небезпеку, протиправність, винність з боку певної особи, на що вказується у ст.11 КК України (наприклад, пожежа має ознаки підпалу). Нарешті, у події кримінального правопорушення треба встановити ознаки, які дозволяють визначити вид кримінального правопорушення (злочин чи кримінальний проступок), а також його склад, що дає змогу здійснити кваліфікацію діяння.

Проте в кримінальному процесуальному законодавстві подія розуміється у більш вузькому значенні, оскільки подія вже визначається як кримінальне правопорушення, а також містить не всі елементи складу такого правопорушення, тому що в ст. 91КПК окремо говориться про винуватість обвинуваченого, форму вини, мотив і мету вчинення такого правопорушення, вид і розмір шкоди, обставини, які впливають на ступінь його тяжкості, характеризують особу обвинуваченого, свідчать про предмет кримінального правопорушення тощо. Таке трактування підтверджується й іншими положеннями закону. Так, закриття кримінального провадження може здійснюватися, якщо встановлена відсутність події кримінального провадження, і окремо – відсутність в діянні складу кримінального правопорушення (п.п.1 і 2 ч. 1 ст. 284, п.п. 1 і 2 ч. 1 ст.368 КПК).

Що ж слід включати до події кримінального правопорушення?

З огляду на всю сукупність обставин, що викладаються у ст. 91 КПК, до події кримінального правопорушення з точки зору кримінального права слід віднести об'єктивну сторону складу такого правопорушення, тобто його зовнішній вияв – дія або бездіяльність, суспільно небезпечні наслідки, причинний зв'язок між діянням і наслідками, місце, час, обстановка, спосіб та засоби вчинення [3, с.628]. В літературі висловлюється думка, що до події кримінального правопорушення слід віднести й об'єкт та предмет посягання, оскільки дійсний його характер без

цього не може бути розкритий [4, с.167]. З цим можна погодитися і тому, що інші обставини, перелічені в ч.1 КПК, не виокремлюють об'єкт і предмет посягання.

Гадаємо, що в криміналістичному сенсі у подію кримінального правопорушення необхідно включати механізм та обстановку такого правопорушення. При цьому під механізмом кримінального правопорушення слід розуміти способи дій особи з підготовки, вчинення і приховування правопорушення, використані знаряддя і засоби, послідовність і характер взаємодії правопорушника з об'єктами протиправної діяльності (потерпілим, обстановкою, предметом посягання) [5, с.72]. До обстановки кримінального правопорушення відносяться його просторова-часова характеристика (місце і час підготовки, вчинення і приховування правопорушення), супутні явища і процеси, що сприяють або перешкоджають вчиненню задуманого, особливості навколишнього середовища, погодні умови тощо.

Необхідно відзначити взаємозв'язок вказаних елементів, вплив обстановки на вибір способу кримінального правопорушення. Безумовно встановлення події кримінального правопорушення тісно пов'язано з іншими його елементами: особою правопорушника, мотивами і метою, об'єктом посягання, особою потерпілого та її поведінки, наслідками, характером і розміром завданої шкоди, обставинами, що впливають на кримінально-правову оцінку правопорушення та прийняття процесуальних рішень.

Список використаної літератури:

1. Журавель В.А. Криміналістичні методика: сучасні наукові концепції; Харків: Апостіль, 2012.- С.175-186; Криміналістика / Т.В. Варфоломеева, В.Г. Гончаренко, В.І.Бояров та ін. К.: Юрінко Інтер, 2011.-С.367; Криміналістика / За ред. В. Ю. Шепітька. У двох томах. Т.2.Харків: Право, 2019.- С.5; Криміналістика / За ред. В.В. Тіщенко. Одеса: Гельветика, 2019. С.358-359.
2. Новий тлумачний словник української мови у трьох томах. Т.2. Київ: Аконт, 2006.
3. Велика українська юридична енциклопедія у 20 томах. Т.17: Кримінальне право. Харків: Право, 2017. С.628-631.
4. Теория доказательств в советском уголовном процессе. Москва: «Юрид. Лит.», 1973. 736 с.
5. Тіщенко В.В. Теоретичні і практичні основи методика розслідування злочинів. Одеса: Фенікс, 2007. 260 с.

Ключові слова: розслідування кримінальних правопорушень, обставини, що підлягають доказуванню, подія кримінального правопорушення, механізм і обстановка правопорушення.

Ключевые слова: расследование криминальных правонарушений, обстоятельства, подлежащие доказыванию, событие криминального правонарушения, механизм и обстановка правонарушения.

Key words: investigation, circumstances to be established, the event of a criminal offense, the mechanism and setting of the offense.